

Správa

o plnení Národného programu prevencie HIV/AIDS

v Slovenskej republike na roky 2013 – 2016

za rok 2014

---

1. Úvod

HIV/AIDS je vážnym zdravotníckym a celospoločenským problémom. Narastajúci počet osôb s HIV/AIDS a nevyliciteľnosť tohto ochorenia zdôrazňujú skutočnosť, že prevencia je najúčinnším prostriedkom v zabránení šírenia HIV/AIDS v populácii. V súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky bol v roku 2013 Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 671 na rokovaní vlády Slovenskej republiky schválený Národný program prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2013 – 2016 (ďalej len „národný program“). Národný program vychádza zo špecifických charakteristík vo výskyte HIV/AIDS v SR. Je zameraný na celú populáciu Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) s dôrazom na ohrozené skupiny obyvateľstva. Koordinátorom národného programu v SR je hlavný hygienik SR, ktorý je zároveň predsedom Národnej komisie pre prevenciu HIV/AIDS (ďalej len „národná komisia“). Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „ÚVZ SR“) koordinuje plnenie úloh a aktivít jednotlivých rezortov a organizácií zastúpených v národnej komisii, vyplývajúcich z národného programu. Finančné prostriedky na zabezpečenie úloh národného programu sú vyčlenené z rozpočtových kapitôl zodpovedných rezortov.

2. Surveillance HIV/AIDS v SR

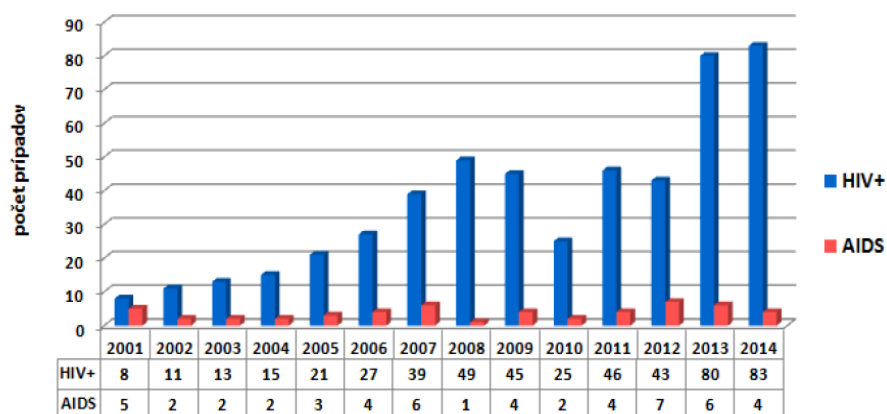
Slovenská republika patrí v ostatných rokoch naďalej k členským štátom Európskej únie s najnižšou incidenciou HIV infekcie. Avšak od začiatku 21. storočia pozorujeme u nás vzostupný trend vo výskyte nových prípadov HIV infekcie.

V SR sa epidemiologická a laboratórna surveillance (epidemiologická bdelosť, epidemiologický dohľad) HIV/AIDS vykonáva od roku 1985. Epidemiologickú surveillance zabezpečujú regionálne úrady verejného zdravotníctva v SR (ďalej len „RÚVZ v SR“). Výsledky za SR sumarizuje a vyhodnocuje mesačne a kvartálne RÚVZ Bratislava, hlavné mesto so sídlom v Bratislave.

Laboratórnu surveillance vykonáva Národné referenčné centrum pre prevenciu HIV/AIDS (ďalej len „NRC“) na Slovenskej zdravotníckej univerzite v Bratislave (ďalej len „SZU“). Analyzujú sa výsledky skríningových vyšetrení darcov krvi, tkanív, orgánov a gravidných žien. Hodnotí sa aj antiretrovírusová liečba. V SR je liečba ľudí žijúcich s HIV/AIDS zabezpečená na pracoviskách v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Košiciach a v Nitre.

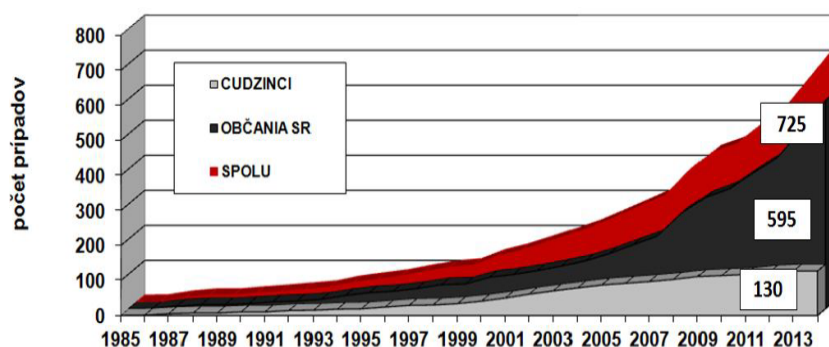
2.1 Výskyt HIV/AIDS v SR k 31. 12. 2014

V SR bolo v roku 2014 diagnostikovaných a epidemiologicky vyšetrených 83 nových prípadov HIV infekcie. Všetky prípady sa vyskytli u občanov SR. Hlásené boli štyri nové prípady syndrómu získanej imunitnej nedostatočnosti (AIDS) u občanov SR a dve úmrtia pacientov s HIV infekciou (Graf 1).

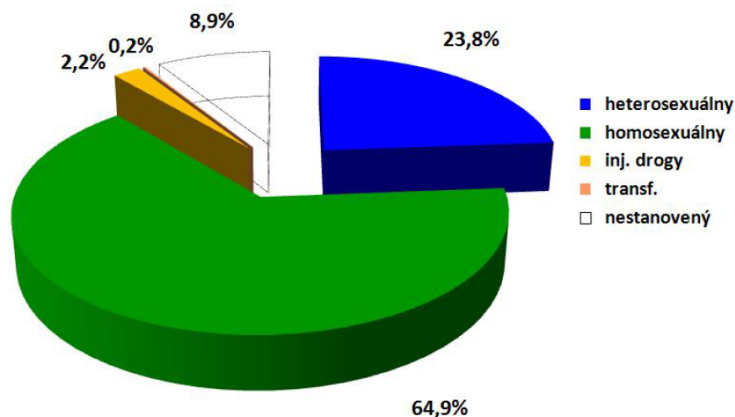
Graf 1: Výskyt prípadov HIV a AIDS od roku 2001 do 31.12.2014 (len občania SR a cudzinci s trvalým pobytom)
Zdroj: RÚVZ Bratislava, hlavné mesto so sídlom v Bratislave

Od roku 1985 do 31. 12. 2014 bolo u občanov SR registrovaných 595 prípadov infekcie HIV, z toho 516 prípadov u mužov a 79 prípadov u žien. Od začiatku monitorovania prípadov HIV/AIDS v SR prešla HIV infekcia do štádia AIDS u 78 osôb. Zaznamenaných bolo spolu 53 úmrtí HIV infikovaných osôb, u ktorých sa v 41 prípadoch pred úmrtím rozvinuli klinické príznaky AIDS. Väčšina infekcií bola v SR zaznamenaná v skupine mužov majúcich sex s mužmi. Najviac HIV infikovaných ľudí žije vo väčších mestách a najvyššia kumulatívna incidencia HIV infekcie je dlhodobo v Bratislavskom kraji. Od roku 1985 do 31. 12. 2014 bolo v SR diagnostikovaných a registrovaných spolu 725 prípadov HIV infekcie (595 u občanov SR a 130 u cudzincov) (Graf 2).

Graf 2: Kumulatívny počet prípadov HIV u občanov SR a cudzincov k 31. 12. 2014
Zdroj: RÚVZ Bratislava, hlavné mesto so sídlom v Bratislave

Počet ľudí žijúcich s HIV neustále narastá. U novo diagnostikovaných prípadov infekcie HIV výrazne prevláda jej akvizícia pri sexuálnom styku. Hlavne u mužov dochádza k nákaze stále častejšie aj v nižšom veku. Sporadické prípady v ťažko dostupnej skupine populácie, u injekčných užívateľov drog, vytvárajú riziko skrytého šírenia infekcie HIV (Graf 3).

Graf 3: Rozdelenie prípadov HIV infekcie podľa spôsobu prenosu. Kumulatívne údaje od roku 1985 do 31. 12. 2014 (len občania SR a cudzinci s trvalým pobytom)
Zdroj: RÚVZ Bratislava, hlavné mesto so sídlom v Bratislave

3. Prevencia HIV/AIDS v SR

Národný program je zameraný na celú populáciu SR. Dôraz je kladený na ohrozené skupiny obyvateľstva. Prevencia HIV/AIDS v SR je zameraná najmä na zníženie rizika vzniku a šírenia HIV infekcie, najmä na prevenciu sexuálneho prenosu HIV, prenosu HIV krvou a vertikálneho prenosu infekcie HIV a zníženie nežiaducich následkov, osobného a sociálneho dopadu HIV infekcie na jednotlivcov a spoločnosť - zabezpečenie adekvátnej zdravotnej a sociálnej starostlivosti a podporovanie akcií a aktivít smerujúcich k zníženiu sociálnych a ekonomických dopadov infekcie HIV/AIDS na spoločnosť. Aktivity národného programu sú zamerané na prevenciu, testovanie a epidemiologickú surveillance, poradenstvo, sledovanie a liečbu HIV/AIDS.

4. Vyhodnotenie plnenia aktivít NPP HIV/AIDS v SR za rok 2014

Pri uplatňovaní preventívnych aktivít je nevyhnutná spolupráca zodpovedných rezortov, organizácií jednotlivých ministerstiev v SR a mimovládnych organizácií v rámci programov prevencie, vzájomnej informovanosti o aktivitách, príprave a pripomienkovaní výučbových a propagačných materiálov a účasti v pracovných skupinách k projektom. Cieľom tejto spolupráce má byť jednotnosť v prezentovaní a podávaní informácií verejnosti so zárukou vzájomného rešpektu jednotlivých skupín obyvateľstva.

4. 1. Vyhodnotenie plnenia preventívnych aktivít

Na realizácii plnenia preventívnych aktivít participovalo Ministerstvo zdravotníctva SR (ďalej len „MZ SR“), Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len

„MŠVVaŠ SR“), Ministerstvo obrany SR (ďalej len „MO SR“), Ministerstvo vnútra SR (ďalej len „MV SR“), Ministerstvo spravodlivosti SR – Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „ZVJS“), ÚVZ SR, RÚVZ v SR, NRC, Centrum pre liečbu drogových závislostí, Slovenský Červený kríž (ďalej len „SČK“) a mimovládne organizácie.

Aktivita č. 1

Názov: **Programy a kampane prevencie HIV/AIDS (zamerané na širokú verejnosť) vrátane tlačových materiálov v prevencii HIV/AIDS a zvýšenia informovanosti verejnosti prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov**

Plnenie:

- a) RÚVZ v SR vzdelávali o prevencii HIV/AIDS. Spolu bolo vykonaných 194 prednášok a besied v 107 školách pre 3 967 starších žiakov základných škôl, študentov stredných a vysokých škôl, v Košickom kraji aj chovancov detského domova. Prehľad počtu zapojených škôl a počet edukovaných je uvedený v Tabuľke č. 1. Niektoré besedy boli rozšírené o premietanie filmov s témou HIV/AIDS. RÚVZ v SR distribuovali edukačné letáky, na svojich webových sídlach majú uverejnené informácie o HIV/AIDS. Široká verejnosť bola cestou masovokomunikačných prostriedkov (najmä regionálnych printových, televíznych a rozhlasových médií) informovaná o HIV/AIDS, prevencii a možnostiach bezplatného testovania.

Tabuľka č. 1: Počet škôl, v ktorých sa v roku 2014 uskutočnili prednášky a besedy a počet edukovaných

Celkový počet			základné školy		stredné školy		vysoké školy	
škôl	prednášok	edukovaných	počet škôl	počet edukovaných	počet škôl	počet edukovaných	počet škôl	počet edukovaných
107	194	3 967	72	2 202	31	1 667	4	98

- b) SČK pripravil vo viacerých mestách Slovenska informačné stánky v nákupných centrách a realizoval anketu. Pre verejnosť bol pripravený informačno-edukačný leták o HIV/AIDS, ktorého odborná časť bola garantovaná NRC. Mediálne boli aktivity zastrešené TASR, SITA, RTVS, TA3, regionálnymi televíziami, rádiami a tlačou v príslušných mestách a webovou stránkou www.redcross.sk. Medializácia bola zabezpečená aj prostredníctvom sociálnej siete. Takmer 300 dobrovoľníkov SČK prostredníctvom spomenutých aktivít a medializáciou oslovilo podľa odhadov viac ako 200-tisíc ľudí.

- c) NRC v záujme edukácie širokej verejnosti poskytovalo médiám priebežne počas roka základné informácie o prevencii HIV/AIDS.

NRC je od marca 2013 ako národný koordinátor zapojené do riešenia projektu QHP – „Improving Quality in HIV Prevention“ (QHP), cieľom ktorého je zlepšenie prevencie infekcie HIV v štátoch EÚ vytvorením a následnou implementáciou programov slúžiacich na zhodnotenie efektívnosti projektov/programov v oblasti prevencie infekcie HIV v jednotlivých štátoch EÚ (<http://www.qualityaction.eu>). V rámci projektu bolo pripravených päť programov (QIP, PQD, Succeed, PIQA a Schiff), slúžiacich na zlepšenie projektov/programov prevencie infekcie HIV a udržanie ich kvality v krajinách EÚ, v práci s ktorými boli zaškolení na medzinárodnom tréningu

zástupcovia mimovládnych organizácií Odyseus, Prima, Mládež SČK a Storm. Následne sa v NRC konal 8. 12. 2014 Národný tréning projektu QHP, na ktorom bolo v práci s programami vyškolených ďalších 12 zástupcov vládnych aj mimovládnych organizácií v SR.

- d) *OZ Odyseus* v roku 2014 organizovalo tri akcie, počas ktorých dobrovoľníci (aj z radov ohrozených komunit) zbierali pohodené injekčné striekačky vo vybraných lokalitách v Bratislave. Počas dobrovoľníckych akcií *OZ Odyseus* vyzbieralo viac ako 150 striekačiek. O jednej z akcií bola zároveň informovaná verejnosť na spravodajskom portáli www.sme.sk, kde boli poskytnuté aj bližšie informácie o tom, ako bezpečne zlikvidovať pohodenú striekačku a o rizikách poranenia sa pohodenou striekačkou.
- e) *Odbor zdravotnej starostlivosti Generálneho riaditeľstva ZVJS* opätovne distribuoval prostredníctvom jednotlivých zdravotníckych zariadení ústavov na výkon trestu odňatia slobody a na výkon väzby informačný leták, ktorý obsahoval najdôležitejšie informácie o infekcii HIV a bol určený pre klientov zboru, ktorí sú vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody v zariadeniach zboru. V rámci plánovania rozpočtových prostriedkov na rok 2014 naplánoval vyčlenenie potrebných finančných prostriedkov, potrebných na tlač a distribúciu informačného materiálu v hodnote 500 €. Materiál bol vytlačený a distribuovaný obvineným a odsúdeným osobám v počte 18 000 kusov.

Aktivita č. 2

Názov: **Činnosť liniek pomoci a poradní AIDS**

Plnenie:

- a) Všetky RÚVZ v SR poskytovali informácie o HIV/AIDS telefonicky a e-mailom. V rámci vybraných RÚVZ v SR fungujú poradne, ktoré môže klient navštíviť osobne. Poradne, v ktorých sa poskytujú osobné konzultácie s možnosťou bezplatného odberu krvi na vyšetrenie HIV protilátok sú zriadené na dvanástich RÚVZ, a to v Banskej Bystrici, Košiciach, Nitre, Prešove, Trenčíne, Žiline, Dolnom Kubíne, Liptovskom Mikuláši, Martine, Nových Zámkoch, Rožňave a v Žiari nad Hronom. Počty klientov a záujemcov o informácie sú uvedené v Tabuľke č. 2.
- Otázky klientov sa týkali predovšetkým informácií o AIDS, spôsobe prenosu, klinických príznakov, priebehu infekcie, možnostiach diagnostiky a liečby a možnostiach odberu krvi na vyšetrenie.

Tabuľka č. 2: Linky pomoci a poradne AIDS zriadené v rámci RÚVZ v SR a počet klientov v roku 2014

	telefonické konzultácie	e-mailové konzultácie	poradňa bez možnosti odberu	poradňa s možnosťou odberu
počet RÚVZ, ktoré poskytujú konzultácie	36	36	18	12
počet klientov v roku 2014	1009	373	141	794

- b) Pracovníci *NRC* poskytovali v priebehu r. 2014 predtestové a potestové poradenstvo záujemcom o testovanie infekcie HIV v ambulancii HIV/AIDS, prostredníctvom telefonickej aj elektronickej Linky dôvery HIV/AIDS. V roku 2014 odpovedali približne na 500 telefonických otázok a na 105 e-mailov. *NRC* ponúka informácie o prevencii HIV/AIDS prostredníctvom webových stránok: <http://new.szu.sk/index.php?id=104&menu=82&kgid=148&idpart=4&iddp=2> a www.hiv-aids.tym.sk

Aktivita č. 3

Názov: **Edukačné programy zamerané na mládež, „Hrou proti AIDS“, rovesnícke programy a iné edukačné aktivity**

Plnenie:

Projekt „Hrou proti AIDS“ je projekt primárnej prevencie HIV/AIDS, ktorého cieľom je dať možnosť mládeži netradičným spôsobom, t. j. hrou, získať základné informácie o spôsoboch prenosu vírusu HIV, ako i ďalších pohlavne prenosných infekcií a premýšľať o vlastných postojoch a správaní v možných rizikových situáciách. Zámerom projektu je, aby starší žiaci a študenti formou hry získali základné informácie o HIV/AIDS, ako sa prenáša a ako sa proti nemu chrániť. Projekt vykonávajú odborní pracovníci regionálnych úradov verejného zdravotníctva v súlade s manuálom. Realizátori predmetného projektu vopred oboznámia vedenie škôl zapojených do projektu s jeho obsahom, zámerom a priebehom. V prípade, že si rodičia neželajú, aby sa ich dieťa na projekte osobne zúčastnilo, ich rozhodnutie je akceptované. Realizácia projektu sa prispôbuje veku a vedomostiam zúčastnených. Vedomosti žiakov a študentov o problematike HIV/AIDS sú overované dotazníkovou metódou pred konaním projektu, alebo rozhovorom s pedagógmi. Po uskutočnení projektu je spísaný záznam, ktorého súčasťou je aj vyjadrenie zúčastnených pedagógov. Projekt hodnotia kladne ako výbornú formu vzdelávania.

- a) *RÚVZ v SR* v roku 2014 realizovali projekt Hrou proti AIDS 53 krát a zúčastnilo sa na ňom 2 684 starších žiakov a študentov zo 62 základných a stredných škôl.
- b) *SČK* realizoval rovesnícke programy zamerané na HIV/AIDS prevenciu na školách, tréningových víkendoch a motivačných stretnutiach pre mládež. Až 58 vyškolených dobrovoľníkov *Mládeže SČK* z územných spolkov *SČK* zrealizovalo diskusie a besedy pre viac ako 5 000 žiakov a študentov. V aktivitách využívali princíp „peer education“. Okrem významu prevencie bola počas stretnutí s mladými ľuďmi zdôraznená aj potreba odstraňovania diskriminácie a stigmatizácie ľudí žijúcich s HIV. Naďalej pokračuje spolupráca s *NRC*. *SČK* sa v roku 2014 zapojil do európskeho projektu QHP – „Improving Quality in HIV Prevention“. Aplikáciou programu boli navrhnuté kroky na zlepšenie už realizovaného projektu *Mládeže SČK* „HIV/AIDS prevencia“.
- c) *OZ STORM* organizovalo v roku 2014 už po šiestykrát akciu preventívneho charakteru Bezpečný Valentín. Táto tradičná akcia je určená širokej verejnosti, pričom pracovníci a dobrovoľníci *Združenia STORM* upriamujú pozornosť na tému pohlavne prenosných chorôb vrátane HIV/AIDS (riziká, prejavy, možnosti nakazenia sa a liečby) a rozdali 500 kusov edukačných materiálov s nalepeným prezervatívom v 20 pohostinstvách, baroch a diskotékach a na jednom plese v mestách Nitra, Sereď a Trnava. Informácia o akcii zaznela vo *FUN rádiu*, *Rádiu Regina*, *TV Nitrička*, na *Seredonline* a v novinách *MY*.

Združenie STORM v spolupráci s občianskym združením Triptych preventívne pracovalo aj na hudobných festivaloch v Nitre. Minulý rok sa tak pracovníci v rámci programu ECHO zúčastnili na celkovo piatich festivaloch usporiadaných v nitrianskom Hide Parku. Združenie STORM poskytuje tzv. chill-out zónu, kde účastníci získajú okrem užitočných informácií aj priestor na oddych. Každý z minifestivalov bol pre pracovníkov tematicky zameraný. Jeden sa venoval pohlavne prenosným ochoreniam vrátane prevencie HIV/AIDS. Priemerne sa v stánku zastavilo viac ako 100 účastníkov festivalu. Pracovníci distribuovali viac ako 150 kusov edukačných materiálov a prezervatívov. Priestor Združenia STORM je vyhľadávaným a jediným takéhoto charakteru v Hide Parku.

- d) Program SEX/DROGY, ktorý funguje pod *OZ Odyseus*, je jedinečný program pre mladých ľudí. Cieľovou skupinou sú mladí ľudia, ktorí experimentujú s drogami alebo drogy aktívne užívajú a mladí ľudia, ktorí žijú aktívnym sexuálnym životom. „Tabu témy otvorene“ je projekt, vďaka ktorému v roku 2014 OZ Odyseus mohlo poskytovať na webovej stránke www.drogy.org online poradenstvo v pravidelných intervaloch, offline poradenstvo a aj terénnu sociálnu prácu, ktorá sa vykonávala v rekreačnom prostredí mladých ľudí ako sú festivaly a kluby v SR. Pracovníci OZ Odyseus poskytujú v informačnom stánku SEX/DROGY informácie o bezpečnejšom užívaní drog a bezpečnejšom sexe, workshopy o bezpečnejšom sexe, distribuujú informačné materiály, distribuujú mužské a ženské kondómy, lubrikačné gély a v prípade potreby poskytujú aj krízovú intervenciu. V roku 2014 OZ Odyseus na webovej stránke www.drogy.org poskytlo online poradenstvo celkom 12-krát a offline poradenstvo celkom 57-krát na témy bezpečnejšie užívanie drog a bezpečnejší sex (z toho 17 o HIV, hepatitíde typu B a C). S informačným stánkom SEX/DROGY a projektom „Tabu témy otvorene“ OZ Odyseus v roku 2014 participovalo na troch festivaloch (Hip-hop žije, Bažant pohoda, Befree) a v dvoch kluboch na akciách pre mladých ľudí. OZ Odyseus v rámci týchto aktivít kontaktovalo 2 116 mladých ľudí, poskytlo 1 190 konzultácií o bezpečnejšom sexe (vrátane HIV), 502 konzultácií o bezpečnejšom užívaní drog a rozdalo 2 333 brožúrok a informačných materiálov o drogách a 671 brožúrok a informačných materiálov o bezpečnejšom sexe. K bezpečnejšiemu sexu patrí aj rozdávanie mužských a ženských kondómov a lubrikačných gélov. Za rok 2014 program SEX/DROGY OZ Odyseus dokopy poskytol 1 968 mužských aj ženských kondómov a 88 lubrikačných gélov. Tento program je dôležitý pre mladých ľudí, ktorých nezachytávajú programy venujúce sa primárnej prevencii a ocitajú sa v riziku závislosti, zdravotných komplikácií, pohlavne prenosných ochorení a HIV. Pracovníci OZ Odyseus otvorene hovoria s mladými ľuďmi o témach, ktoré sú bežne tabuizované.

Aktivita č. 4

Názov: **Aktivity k Svetovému dňu boja proti AIDS**

Plnenie:

- a) V SR sa do aktivít k Svetovému dňu AIDS zapojil ÚVZ SR aj všetky RÚVZ v SR. Na svojich webových stránkach uverejnili tlačové správy k Svetovému dňu AIDS, zhotovili vyše 30 informačných panelov umiestnených vo svojich priestoroch, v zdravotníckych zariadeniach, centrách voľného času a v mestách. V regionálnych periodikách bolo uverejnených 27 článkov, odvysielané boli televízne aj rozhlasové príspevky. Pracovníci RÚVZ v SR spolu s dobrovoľníkmi rozdávali červené stužky, letáky a iné edukačné materiály. Vo Zvolene, Spišskej Novej Vsi, Nitre a v Trebišove sa uskutočnil aj sviečkový pochod.

- b) Dňa 1. 12. 2014, pri príležitosti Medzinárodného dňa boja proti HIV/AIDS, usporiadalo NRC „Deň otvorených dverí NRC“, počas ktorého poskytlo záujemcom bezplatné a anonymné testovanie anti-HIV Ab, ponúklo edukačné materiály o infekcii HIV, červené stužky, kondómy a umožnilo tiež záujemcom nahliadnúť do priestorov NRC. NRC sa v dňoch 24. - 28. 11. 2014 zapojilo do iniciatívy „HIV-testing week“ vyhlásenej organizáciou „HIV in Europe“, cieľom ktorej bolo propagovať testovanie ako nástroj primárnej prevencie infekcie HIV (<http://www.hivtestingweek.eu/about-hiv-testing-week>).
- c) Mládež SČK zrealizovala pri príležitosti Svetového dňa boja proti AIDS 2014 kampaň Sviečkový pochod už 18. krát. Takmer 300 dobrovoľníkov Mládeže SČK v 21 mestách na Slovensku priamo oslovilo viac ako 1 300 ľudí, ktorí sa zúčastnili na sviečkových pochodoch. Uskutočnili sa taktiež besedy na stredných školách a internátoch, boli zriadené informačné stánky v nákupných centrách, dobrovoľníci Mládeže SČK rozdávali v centrách miest červené stužky, propagačné materiály a robili anketu. Mediálne bola kampaň zastrešená TASR, SITA, RTVS, TA3, regionálnymi televíziami, rádiami a tlačou v príslušných mestách a webovou stránkou www.redcross.sk. Medializácia bola zabezpečená aj prostredníctvom sociálnej siete. Na kampani Sviečkový pochod spolupracoval SČK s NRC, RÚVZ v SR, spolkami medikov a ďalšími občianskymi združeniami.
- d) Od roku 2010 Združenie STORM v spolupráci s SČK, územným spolkom Nitra a Krajským osvetovým strediskom v Nitre usporiadal Sviečkový pochod pri príležitosti Svetového dňa boja proti HIV/AIDS. Aj tento rok sa aktívne zapojila Mládež SČK, pracovníci a dobrovoľníci Združenia STORM. Pochod sa uskutočnil v Nitre s cieľom upozorniť verejnosť na problematiku HIV/AIDS a vyjadriť podporu ľuďom žijúcim s HIV a ich rodinám, spomenúť si na tých, ktorí zomreli v dôsledku ochorenia AIDS a získať viac informácií o tejto problematike. Na pochode sa zúčastnili štyri desiatky ľudí. Dobrovoľníci a pracovníci zo Združenia STORM vytvorili na Fakulte zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave a Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (ďalej len „FSVaZ UKF“) informačné stánky HIV/AIDS, v ktorých mali študenti možnosť získať informácie, letáky a symbolickú červenú stužku. Distribuovaných bolo približne 100 letákov. Viac ako 130 študentov FSVaZ UKF v Nitre sa 27.11.2014 zúčastnilo na stretnutí s členom Českej spoločnosti AIDS pomoc, ktorý poskytol nielen informácie o HIV, ale tiež o mýtoch spojených s HIV a diskriminácii HIV pozitívnych osôb. Informácie o týchto aktivitách boli uverejnené v médiách. Združenie STORM od roku 2010 organizuje pri príležitosti Svetového dňa boja proti HIV interaktívne skupinové prednášky v školách. V roku 2014 pracovníci a dobrovoľníci Združenia STORM spolupracovali so 17 školami v Nitrianskom a Trnavskom kraji a oslovili tak 360 žiakov. Prednášky poskytujú nielen informácie o HIV/AIDS, ale aj informáciu o význame a dôležitosti červenej stužky. Každoročne býva o prednášky zo strany škôl záujem.

Aktivita č. 5

Názov: **Prevencia HIV/AIDS u obyvateľov marginalizovaných skupín obyvateľstva**

Plnenie:

- a) Výchovno-vzdelávacie aktivity širšie tematicky ladené u sociálne znevýhodnených skupín boli uskutočnené RÚVZ so sídlom v Michalovciach a RÚVZ so sídlom

v Košiciach na základných školách. Zúčastnilo sa na nich 228 žiakov. Edukácia bola orientovaná na výchovu k zodpovednému partnerstvu a rodičovstvu, hygienu a prevenciu vybraných prenosných ochorení, s využitím projekcie filmu Starostlivosť o vlastné zdravie a filmu Sex a zdravie. Spomenuté témy odzneli aj v dvoch detských domovoch v Košiciach pre 18 chovancov v adolescentnom veku. RÚVZ so sídlom v Poprade vykonalo školenie pre 30 rómskych asistentov Platformy na zlepšenie verejného zdravia znevýhodnených skupín, ktorí pracujú v okresoch Poprad, Kežmarok a Levoča. RÚVZ so sídlom v Starej Ľubovni realizoval zdravotno - výchovné aktivity zamerané na rómsku mládež pre 56 účastníkov.

- b) *MV SR*: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity vstúpil do rokovaní s Ministerstvom práce a sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvom financií SR a MV SR. Pre rok 2014 sa vyčlenili finančné prostriedky na projekt Zdravé komunity. Projekt pozostáva z prípravy koordinátorov asistentov a asistentov osvetu zdravia. Každý z účastníkov absolvuje vzdelávanie na základe akreditácie ministerstva školstva – asistent osvetu zdravia v rómskych komunitách a samotnej terénnej práce v 108 lokalitách. V rámci odbornej prípravy sú asistenti školení aj v oblasti prevencie HIV/AIDS.

Aktivita č. 6

Názov: **Zdravotná výchova určená pre mužov majúcich sex s mužmi**

Plnenie:

Od novembra 2011 je *NRC* zapojené do riešenia EÚ projektu SIALON II, ktorý je pokračovaním EÚ projektu SIALON I (obdobie riešenia: 11/2012- 01/2015). Na projekte spolupracovalo s mimovládnu organizáciou Dúhové srdce a mimovládnu organizáciou Dom svetla Slovensko. V rámci projektu bolo rozdáných v skupine mužov majúcich sex s mužmi 400 informačných balíčkov, 600 edukačných materiálov a 1 200 kondómov. Spevnené kondómy na prevenciu u mužov majúcich sex s mužmi v počte 1 953 kusov boli poskytnuté v rámci projektu spolupracujúcej organizácii Dúhové srdce. Informácie o projekte boli prístupné na www.hiv-aids.tym.sk ako aj na webových sídlach spolupracujúcich organizácii.

Aktivita č. 7

Názov: **Zdravotná výchova zameraná na sociálnu a zdravotnú prevenciu sexuálne prenosných infekcií a HIV/AIDS u osôb poskytujúcich platené sexuálne služby a u injekčných užívateľov drog**

Plnenie:

- a) *OZ Odyseus* od roku 1998 realizuje program „Chráň sa sám“, ktorý poskytuje nízkoprahové služby pre ľudí, ktorí injekčne užívajú drogy a/alebo pracujú v pouličnom sex-biznise. V roku 2014 *OZ Odyseus* prostredníctvom terénnej sociálnej práce v programe Chráň sa sám oslovilo 1 040 klientov (z toho 226 ľudí, ktorí pracujú v pouličnom sexbiznise – 1 296 kontaktov), s ktorými bol realizovaný kontakt 4 108-krát. Terénna práca prebiehala štyrikrát do týždňa v štyroch rôznych lokalitách v Bratislave. Počas terénnej sociálnej práce v roku 2014 *OZ Odyseus* prostredníctvom programov Chráň sa sám a Červený dáždnik:

- realizovalo 168 konzultácií na tému bezpečnejší sex, pohlavne prenosné choroby, sex-biznis a HIV,

- distribuovalo 552 edukačných materiálov (z toho 193 na tému bezpečnejší sex, HIV a pohlavne prenosné ochorenia, HIV a bezpečnosť pri práci v sex-biznise),
- uverejnilo 10 článkov o ochrane zdravia a prevencii HIV a iných sexuálne prenosných infekcií (mesačne vychádza časopis INTOXI v náklade 150 kusov),
- distribuovalo 4 202 kusov mužských kondómov a 418 lubrikačných gélov,
- realizovalo 20 workshopov o bezpečnejšom sexe, pomocou ktorých sa ľudia pracujúci v pouličnom sex-biznise mohli naučiť ako správne používať mužský a ženský kondóm a získať informácie o dôležitosti používania lubrikačného gélu s cieľom znížiť riziko prasknutia kondómu.

Program Sociálna asistencia zabezpečuje sociálnoprávne poradenstvo a podporu ľuďom injekčne užívajúcim drogy a pracujúcim v pouličnom sex-biznise. V oblasti HIV je program Sociálna asistencia kľúčový, zabezpečuje sprostredkovanie sprevádzania na testy a distribúciu písomných odkazov na miesta, kde sa môže človek bezplatne otestovať. Počas roka 2014 OZ Odyseus v rámci programu Sociálnej asistencie zabezpečilo jedno sprevádzanie klientky do dermatovenorologickej ambulancie, šesť sprievodov do gynekologickej ambulancie a dve do NRC. Okrem toho OZ Odyseus počas roka 2014 v cieľovej komunite distribuovalo 43 odkazov s kontaktmi na pracoviská, kde sa dá testovať na HIV protilátky.

V roku 2014 OZ Odyseus spustilo projekt zapájania ľudí z komunity injekčných užívateľov drog a osôb pracujúcich v pouličnom sexbiznise. Spolupráca bola vo forme tzv. komunitného dobrovoľníctva, kedy vyškolení ľudia z komunity menili injekčné striekačky vo svojich komunitách a poskytovali poradenstvo o bezpečnejšom užívaní drog. Počas roka OZ Odyseus nadviazal spoluprácu s piatimi komunitnými dobrovoľníkmi.

- b) Terénny program „Krok vpred“ a kontaktné centrum ZÓNA združenia *STORM* je zameraný na výmenu a distribúciu injekčného materiálu vrátane ďalších služieb ako sú poradenstvo, sociálna asistencia, informačný servis a iné, v mestách Nitra, Sereď a Trnava. Celkovo bolo v roku 2014 zrealizovaných 312 služieb, pracovníci mali s klientmi 2 516 kontaktov. V roku 2014 distribuovali 16 455 sterilných injekčných striekačiek (úbytok bol spôsobený nepriaznivou finančnou situáciou), 3 401 prezervatívov. Klienti zdravotné poradenstvo využili 135 krát. Terénny program i kontaktné centrum v roku 2014 fungovali v jednotlivých mestách obmedzene pre nedostatok finančných prostriedkov. Napriek tomu Združenie *STORM* v roku 2014 registrovalo 47 nových injekčných užívateľov drog. Terénny program prebieha od roku 2003.
- c) V rámci dotačnej politiky Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, v súlade so zákonom č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, bol aj v roku 2014 sekundárne podporovaný výkon opatrení pre osoby, ktoré si aplikujú drogy injekčne alebo poskytujú platené sexuálne služby a to prostredníctvom finančnej podpory realizácie programov terénnej sociálnej práce, mobilnej a terénnej krízovej intervencie v otvorenom prostredí. V roku 2014 Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR podporilo realizáciu uvedených programov v celkovej sume 32.000,- EUR.

Aktivita č. 8

Názov: **Prevenia HIV/AIDS u príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky vysielaných na plnenie úloh mimo územia SR**

Plnenie:

V plnení úloh súvisiacich s prevenciou HIV/AIDS u príslušníkov Ozbrojených síl SR vysielaných na plnenie úloh mimo územia SR pokračoval rezort obrany aj v roku 2014. Vyšetrenia na HIV protilátky boli vykonané u príslušníkov útvarov a zariadení v pôsobnosti MO SR v rámci komplexných lekárskech prehliadok, ktoré sú súčasťou prípravy na vyslanie k plneniu úloh mimo územia SR na obdobie dlhšie ako 30 dní. Každý profesionálny vojak vyslaný na plnenie úloh mimo územia SR absolvoval vyšetrenie dvakrát: pred vyslaním na plnenie úloh mimo územia SR a po návrate. V roku 2014 bolo vykonaných celkovo 2 262 vyšetrení na prítomnosť HIV protilátok. Profesionálni vojaci určení a zaradení na vyslanie úloh mimo územia SR absolvovali v rámci prípravy aj prednášky o predchádzaní prenosným ochoreniam, ktorých súčasťou bola aj prevencia HIV/AIDS.

Aktivita č. 9

Názov: **Prevenia HIV/AIDS v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a na výkon väzby - zabezpečenie dostupnosti kondómov a poradenstva dobrovoľného testovania na HIV protilátky**

Plnenie:

- a) V územnej pôsobnosti RÚVZ so sídlom v Košiciach sa nachádzajú dva ústavy na výkon trestu odňatia slobody a na výkon väzby s celkovou kapacitou 1 396 miest. Spoluprácu so zdravotníckymi pracovníkmi v uvedených ústavoch možno hodnotiť pozitívne. V roku 2014 nebol v týchto zariadeniach potvrdený prípad HIV infekcie.
- b) ZVJS zabezpečil dostupnosť kondómov vo všetkých predajniach dislokovaných v ústavoch na výkon väzby alebo výkon trestu odňatia slobody, v ktorých realizujú nákupy odsúdení a obvinení. O dôležitých skutočnostiach, týkajúcich sa HIV infekcie boli edukovaní všetci obvinení a odsúdení, ktorí nastúpili na výkon väzby, alebo výkon trestu odňatia slobody do ústavov zboru. Edukácia sa vykonávala individuálnym pohovorom pri vstupnej prehliadke a každý poučený klient podpísal „Prehlásenie o poučení“ podľa interného predpisu – Rozkazu generálneho riaditeľa ZVJS č. 6/2008. U rizikových osôb (osoby poskytujúcich platené sexuálne služby, injekční užívatelia drog, cudzinci, osoby obvinené alebo odsúdené pre držanie, výrobu alebo distribúciu psychotropných látok atď.) a tehotných žien boli vykonávané skriningové vyšetrenia anti - HIV protilátok v krvi. Okrem toho bol u týchto osôb vykonaný skrining na prítomnosť infekcie hepatitídy C a hepatitídy B ako aj vyšetrenie na syfilis. Prebiehalo taktiež viacero skupinových aktivít zameraných na prevenciu HIV/ AIDS. Účelom predmetných skupinových aktivít je zvyšovanie informovanosti odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody tak, aby nevznikali diskriminačné postoje zo strany spolu väznených osôb voči infikovaným osobám, resp. tieto obmedzovať. Ďalším poslaním aktivít je prehlbovanie vedomostí dotknutých osôb vo výkone trestu, zvyšovanie zdravotného povedomia, čo v konečnom dôsledku pozitívne prispieva k prevencii nákazy a prenosu HIV/AIDS ako aj iných prenosných ochorení. Tieto aktivity sa vykonávajú pravidelne v podobe ústavných a oddielových prednášok a besied. V roku 2014 boli v ústavoch realizované prednášky a besedy na tému HIV/AIDS. Celkovo bolo v 18 ústavoch zboru 227 takýchto preventívnych aktivít pre

odsúdené a obvinené osoby. Do osvetovej činnosti sa aktívne zapájal personál zdravotníckeho zariadenia, ústavní psychológovia ako aj pedagógovia. Informácie o problematike HIV/AIDS boli súčasťou aj viacerých príspevkov v časopisoch vydávaných odsúdenými. Obrazový materiál s tematikou HIV/AIDS bol umiestňovaný a aktualizovaný na nástenkách v objektoch, v ktorých sú ubytovaní odsúdení. Oproti predchádzajúcemu obdobiu sa počet prípadov zistenia infekcie HIV, hepatitídy typu C a syfilisu u obvinených a odsúdených osôb významne zvýšil. Pre príslušníkov zboru v rámci služobnej prípravy formou cyklického školenia zdravotníckeho zariadenia zabezpečovali vzdelávacie aktivity zamerané na opatrenia a prevenciu HIV/AIDS (najmä formou prednášok na danú problematiku, videoprojekciou a distribúciou propagačných materiálov). V roku 2014 z celkového počtu 4 524 aktívnych príslušníkov zboru absolvovalo cyklické školenie celkovo 96,18 % príslušníkov.

Aktivita č. 10

Názov: **Prevencia HIV/AIDS v záchytných táboroch a azylových zariadeniach a zabezpečenie dostupnosti kondómov a poradenstva v týchto zariadeniach**

Plnenie:

- a) Plnenie zabezpečujú pracovníci RÚVZ v SR, v pôsobnosti ktorých sa tieto zariadenia nachádzajú.
- b) V zariadeniach Migračného úradu sa v rámci vstupnej lekárskej prehliadky počas 30-dňovej karantény zabezpečuje aj laboratórne vyšetrenie krvi na anti - HIV pozitivitu. V roku 2014 sa v zariadeniach Migračného úradu vyskytli štyri prípady positivity HIV (tri zo Somálska a jeden z Etiópie). Všetci boli lekárom poučení o ochorení a správaní sa voči iným osobám. Každý žiadateľ o azyl vlastnoručne podpisuje poučenie, ako sa má správať počas pobytu na území Slovenskej republiky a aké striktné opatrenia musí dodržiavať. V zariadeniach pre cudzincov hraničnej a cudzineckej polície, ktoré sú uzavreté, sa vykonávajú vyšetrenia HIV/AIDS nielen z dôvodu, že väčšina zaistených cudzincov sú drogovzo závislé osoby, ale i z dôvodu ochrany zdravia policajtov a zamestnancov týchto zariadení.

Aktivita č. 11

Názov: **Zvyšovať ochranu policajtov, hasičov, colníkov, príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže a zamestnancov Zboru väzenskej a justičnej stráže, zamestnancov na hraničných priechodoch pri zásahoch v miestach rizika HIV/AIDS; dôraz na používanie osobných ochranných pracovných prostriedkov, edukácia**

Plnenie:

V roku 2014 v rámci výučby na stredných odborných školách MV SR bola zaradená téma „ochranné pracovné pomôcky a spôsob ich používania“. Interné predpisy MV SR riešia problematiku používania osobných ochranných prostriedkov pri jednotlivých zásahoch polície vo vzťahu k možnému výskytu ochorenia. Pri výučbe sú novonastupujúci policajti poučení i v problematike HIV/AIDS. V uplynulom roku 2014 bolo takto preškolených 471 novoprijatých policajtov. Preškolených bolo aj 435 policajtov Riaditeľstva hraničnej a cudzineckej polície, ktorí vykonávajú hraničné kontroly a dozor na vonkajšej pozemnej hranici. V rámci zvyšovania ochrany príslušníkov zboru v oblasti používania osobných ochranných pracovných (služobných) prostriedkov zamedzujúcich prenos ochorení

HIV/AIDS služobné úrady vykonávajú osvetu predovšetkým v rámci ich oboznamovania s predpismi na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výkone štátnej služby a pri práci (vstupné oboznámenia ešte pred zaradením do výkonu služby či práce, opakované periodické oboznamovania v rámci výcviku príslušníkov zboru alebo oboznamovaní s predpismi bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci pre zamestnancov zboru, ktorí môžu prichádzať do kontaktu s osobami s rizikom prenosu HIV/AIDS). Služobné úrady zisťujú nebezpečenstvá a ohrozenia, majú vypracovaný písomný dokument o posúdení rizika, v ktorých je zahrnuté aj riziko prenosu HIV/AIDS. Na základe tohto posúdenia majú služobné úrady vypracované zoznamy poskytovaných osobných ochranných (služobných) prostriedkov, ktoré sú bezplatne poskytované príslušníkom zboru, ako aj zamestnancom zboru podľa objemu pridelených finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu príslušným služobným úradom. Rizikové pracoviská (napr. práca s nebezpečným biologickým materiálom, zdravotnícke zariadenia a pod.) sú viditeľne označené bezpečnostným a zdravotným označením pri práci, majú vypracované prevádzkové poriadky vrátane bezpečných pracovných postupov, ktorých dodržiavanie je nadriadenými zboru a kontrolnými orgánmi kontrolované a prispieva k eliminácii rizika vzniku prenosu HIV/AIDS a vzniku služobného či pracovného úrazu, ako aj chorobe z povolania či ohrozeniu choroby z povolania.

V rámci vzdelávania zdravotníckych pracovníkov v zbere boli hlavným inšpektorom Orgánu dozoru zboru nad bezpečnosťou a ochranou zdravia pri výkone štátnej služby a pri práci a ochranou pred požiarom uskutočnené tri edukačné prednášky v rámci celoslovenských konferencií zdravotníckych pracovníkov - MEDPEN 2014 s témou: „Psychosociálne riziká pri práci v zdravotníctve“ a MEDFÓRUM 2014 s témami: „Poskytovanie osobných ochranných pracovných prostriedkov pre zdravotníckych pracovníkov“ a „Zmeny v legislatíve bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci“. Na prednáškach sa zúčastnilo celkom 283 zdravotníckych pracovníkov.

Aktivita č. 12

Názov: **Koordináčne aktivity Národnej komisie prevencie HIV/AIDS**

Plnenie:

Odbor epidemiológie ÚVZ SR aj v roku 2014 zasielal informácie a zaujímal stanoviská k materiálom z UNAIDS a ECDC. NRC spolupracuje s WHO, ECDC a ďalšími zahraničnými organizáciami v rámci EU projektu SIALON II a QHP. Dňa 18. júna 2014 sa uskutočnilo rokovanie národnej komisie.

Aktivita č. 13

Názov: **Vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov v prevencii HIV/AIDS, zamerané na zamedzenie prenosu HIV/AIDS v zdravotníckych zariadeniach a na obmedzenie stigmatizácie a diskriminácie ľudí žijúcich s HIV**

Plnenie:

Zdravotnícki pracovníci by mali ku každému pacientovi pristupovať ako k potenciálne infekčnému. Je dôležité, aby pri ošetrovaní každého pacienta používali osobné ochranné pracovné pomôcky. Právo na poskytnutie zdravotníckej starostlivosti má každý pacient vrátane pacientov s HIV/AIDS. Odmietanie poskytnutia ošetrovania týmto pacientom je porušením ich práv a znakom diskriminácie.

V roku 2014 sa pracovníci *NRC* zúčastnili na výučbe v rámci špecializačného postgraduálneho štúdia na Lekárskej fakulte Slovenskej zdravotníckej univerzity ako aj na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského. Vedúca *NRC* sa zúčastňuje na pravidelnom vzdelávaní zdravotníckych pracovníkov na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského. Dňa 27. 11. 2014 sa zúčastnila s prednáškou na konferencii HIVplus v Bratislave. Podujatie bolo určené predovšetkým lekárom prvého kontaktu, ako aj iným špecialistom s cieľom zvýšiť povedomie o infekcii HIV ako aj znížiť stigmatizáciu pacientov v zdravotníckych zariadeniach. V dňoch 6. - 7. 10. 2014 sa aktívne zúčastnila na Medzinárodnej konferencii o HIV/AIDS v Prahe, ktorú organizovala Česká spoločnosť AIDS pomoc, o. s. - Dom svetla. Konferencia bola zameraná na výmenu skúseností v oblasti zamestnania HIV pozitívnych osôb s dôrazom na elimináciu diskriminácie osôb v služobnom pomere.

Aktivita č. 14

Názov: **Podpora opatrení smerujúcich k bezpečnejšej aplikácii drogy u osôb, ktoré si aplikujú drogy injekčne**

Plnenie:

- a) Úloha bola Centrom pre liečbu drogových závislostí (ďalej len „CPLDZ“) v roku 2014 priebežne realizovaná. Vydaných, resp. vymenených, bolo injekčným užívateľom drog spolu 19 894 kusov sterilných ihliel a striekačiek. Spolu bolo 7 734 kontaktov s viac ako 490 klientmi. V porovnaní s predošlým obdobím nastal výrazný nárast počtu kontaktov aj užívateľov drog, ktorí žiadali sterilné ihly a striekačky v CPLDZ Bratislava. V roku 2013 bolo evidovaných 4 500 kontaktov pri 300 klientoch. Nastal nárast kontaktov o 72% a nárast počtu injekčných užívateľov o 63%. Dôvodom môže byť reálne zvýšenie počtu injekčných užívateľov alebo zmena v dostupnosti sterilných ihliel a striekačiek v lekárňach, prípadne vo výmene cestou terénnych pracovníkov, čo by viedlo k presmerovaniu užívateľov do CPLDZ Bratislava. Zistenie trendu zvýšenia počtu injekčných užívateľov pri výdajni sterilných ihliel a striekačiek, môže byť dobrým znakom, ak by dôvodom bol nárast uvedomelosti u užívateľov. Alebo tiež varovným indikátorom nárastu rizika šírenia infekcie HIV injekčnou cestou medzi užívateľmi drog.
V substitučnej metadónovej a buprenorfinovej liečbe (Naloxón) bolo v roku 2014 v CPLDZ v Bratislave zapojených 375 pacientov.
V pôsobnosti CPLDZ Bratislava aj pokiaľ ide o opatrenie poskytovania sterilných ihliel a striekačiek, tak aj o dostupnosť a prístupnosť substitučnej liečby pre užívateľov so závislosťou od opioidov, boli potreby užívateľov okamžité a v plnej miere zabezpečené.
- b) Aktivity na podporu opatrení smerujúcich k bezpečnejšej aplikácii drogy u osôb, ktoré si aplikujú drogy injekčne, ktoré v roku 2014 realizovali OZ Odysseus a OZ STORM, sú popísané v plnení Aktivity 7, bod a (strana 9).

Aktivita č. 15

Názov: **Celoslovenská školská preventívna kampaň „Červené stužky“**

Plnenie:

Ôsmy ročník celoslovenskej kampane Červené stužky organizovalo Gymnázium sv. Františka z Assisi v Žiline pod záštitou Kancelárie Svetovej zdravotníckej organizácie na Slovensku, s podporou MŠVVaŠ SR (v rámci

rozvojového projektu „Zdravie a bezpečnosť v školách 2014“), Okresného úradu v Žiline a mesta Žilina. Kampaň sa začala 1.septembra 2014 a vyvrcholila 1. decembra 2014, na Svetový deň boja proti AIDS, stretnutím škôl a školských zariadení na Mestskom úrade v Žiline. Hlavné zameranie kampane je na mladého človeka, na poskytnutie a zvýšenie odborných vedomostí o HIV/AIDS, ktoré kampaň považuje za najúčinnější prostriedok prevencie AIDS. Kampaň sa uskutočnila pod odbornou garanciou viacerých odborných pracovísk na Slovensku a v zahraničí. Oslovila najmä školy a školské zariadenia na Slovensku. Počas kampane boli všetky informácie dostupné na webovom sídle www.cervenestuzky.sk. Vo ôsmom ročníku bolo oficiálne zaregistrovaných 665 škôl a školských zariadení Slovenska (90 gymnázií, 210 stredných škôl, 6 školských internátov, 286 základných škôl, 63 špeciálnych základných škôl, 4 centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, 6 resocializačných zariadení). Školy a školské zariadenia sa mohli do kampane zapojiť zrealizovaním niektorej z ponúkaných aktivít kampane, napr. zorganizovaním odbornej prednášky alebo besedy, oslovením odborných garantov kampane na témy HIV/AIDS, závislosti, duševné zdravie, obchodovanie s ľuďmi, účasťou v celoslovenskej výtvarnej súťaži, účasťou v celoslovenskej súťaži „Živá červená stužka“, premietnutím odborného filmu na tému HIV/AIDS, filmu Anjeli, „In your face“ alebo Príbehy anjelov, umiestnením plagátu na viditeľnom mieste v škole, nosením červených stužiek - symbolu boja proti AIDS, príspevkom do médií, tvorivými aktivitami podľa metodickéj príručky kampane alebo podľa vlastného výberu a zaslaním správy o svojich aktivitách. Cieľom aktivít bolo motivovať mladých ľudí k nadobudnutiu vedomostí o HIV/AIDS a k zamysleniu sa nad problematikou HIV/AIDS. Na Svetový deň boja proti AIDS, 1. decembra, vyvrcholil v Žiline slávnostným stretnutím ôsmy ročník celoslovenskej kampane Červené stužky, na ktorom sa zúčastnilo vyše 300 zástupcov zo 67 škôl a školských zariadení z celého Slovenska. Počas stretnutia bola slávnostne vyhodnotená celoslovenská výtvarná súťaž.

Aktivita č. 16

Názov: **Príprava nového odborného usmernenia na zabezpečenie prevencie infekcie spôsobenej vírusom ľudskej imunitnej nedostatočnosti**

Plnenie:

Dňa 18. 6. 2014 sa konalo zasadanie Národnej komisie prevencie HIV/AIDS, ktorá si stanovila za úlohu pripraviť aktualizáciu Odborného usmernenia na zabezpečenie prevencie infekcie spôsobenej vírusom ľudskej imunitnej nedostatočnosti.

Aktivita č. 17

Názov: **Ochrana ľudských práv u ľudí s HIV/AIDS**

Plnenie:

V SR majú všetky osoby s HIV/AIDS rovnaké práva ako iné osoby. Dôležité je, aby dodržiavali zásady prevencie šírenia infekcie HIV.

4. 2. Vyhodnotenie plnenia aktivít zameraných na testovanie a epidemiologickú surveillance

Na plnení aktivít zameraných na testovanie a epidemiologickú surveillance sa podieľali NRC v spolupráci s laboratóriami, ktoré túto diagnostiku vykonávajú, RÚVZ v SR, mimovládne organizácie a dermatovenerologické oddelenia a gynekologické ambulancie.

Aktivita č. 1

Názov: **Laboratórna diagnostika HIV**

Plnenie:

NRC poskytuje preventívne aj anonymné vyšetrenia anti-HIV protilátok z preventívnych dôvodov v ambulancii NRC každý pondelok a stredu od 9.30 - 11.00 hod. NRC vyšetruje tiež prognostické markery infekcie HIV (vírusovú záťaž, rezistenciu a polymorfizmus koreceptora CCR5 a tropizmus HIV) u pacientov s HIV na infekčných klinikách v SR. NRC poskytuje odporúčania infektológom pre nasadenie či zmenu liečby v procese monitorovania infekcie HIV u pacientov.

Od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 NRC v spolupráci s poliklinikou Slovenskej zdravotníckej univerzity vykonalo 767 skriningových vyšetrení anti-HIV protilátok metódou ELISA Ab/Ab z preventívnych dôvodov, z toho 437 anonymných. Pre potreby terénnych laboratórií, Národnej transfúznej služby a pacientov ambulancie NRC vykonalo 596 (z toho 11 anonymných) konfirmačných vyšetrení HIV - reaktívnych vzoriek pomocou metód ELISA Ag/Ab, Western Blot a pomocou metódy PCR.

Testovanie na anti-HIV protilátky poskytujú aj vybrané RÚVZ v SR, a to v Banskej Bystrici, Košiciach, Nitre, Prešove, Trenčíne, Žiline, Dolnom Kubíne, Liptovskom Mikuláši, Martine, Nových Zámkoch, Rožňava a v Žiari nad Hronom.

Aktivita č. 2

Názov: **Epidemiologické vyšetovanie prípadov HIV infekcie a AIDS**

Plnenie:

- a) Špecializovaným pracoviskom pre surveillance HIV/AIDS v SR je odbor epidemiológie RÚVZ Bratislava, hlavné mesto so sídlom v Bratislave. Zodpovedá najmä za správnu prax epidemiologického vyšetovania prípadov HIV infekcie v SR, ich registrovanie v národnom epidemiologickom informačnom systéme EPIS (ďalej len „EPIS“) a reportovanie dát zo surveillance do informačných systémov Európskeho centra pre prevenciu a kontrolu chorôb (ďalej len „ECDC“) a Regionálneho úradu Svetovej zdravotníckej organizácie pre Európu. V súlade s plnením aktivity a lokalizáciou národného kontaktného miesta ECDC pre epidemiologickú surveillance pohlavne prenosných infekcií (ďalej len „STI“) v Európskej únii (ďalej len „EÚ“) na odbore epidemiológie RÚVZ Bratislava hlavné mesto, boli v roku 2014 realizované nasledujúce úlohy:
  - vykonávanie činností na zlepšenie hlásenia, vyšetovania a vykazovania STI v EPIS. V druhom kvartáli 2014 začala platiť legislatívna úprava, ktorou bolo

- zrušené primárne hlásenie prípadov sexuálne prenosných chorôb do Národného centra zdravotníckych informácií,
- metodické usmerňovanie epidemiologického vyšetrovania nových prípadov syfilisu, kongenitálneho syfilisu, kvapavky, chlamýdiových infekcií a podozrení na lymfogranuloma venereum,
  - vykonávanie kontroly správnosti a úplnosti dát pri individuálnom vykazovaní prípadov sexuálne prenosných infekcií v EPIS,
  - pripravovanie podkladov pre zavedenie nových premenných pri vykazovaní prípadov STI do EPIS v zmysle aktualizovaných metadatasetov ECDC,
  - mesačné hlásenie o neobvyklých udalostiach v prenose STI do EPIS STI v ECDC (The Epidemic Intelligence Information System for the European Network for STI Surveillance),
  - bol vypracovaný prehľadný adresár osôb na jednotlivých 36 regionálnych úradoch verejného zdravotníctva, ktorým boli v roku 2014 zasielané primárne hlásenia o prípadoch STI v SR,
  - pracovník odboru epidemiológie RÚVZ Bratislava hlavné mesto celoslovensky koordinoval zmeny v hlásení v diskusii s hlavnými odborníkmi a prezidentmi odborných spoločností, najmä pre dermatovenerológiu, gynekológiu a urológiu,
  - pracovník odboru epidemiológie RÚVZ Bratislava hlavné mesto bol editorom pre vypracovanie národnej správy o pokroku v boji proti HIV/AIDS vo svete pod názvom „ Global AIDS Response Progress: Reporting 2014“. Celosvetovo vypracovanie správy riadilo UNAIDS a v Európe organizovalo práce na správe ECDC. Reportovanie za SR bolo vykonané elektronicky v marci 2014,
  - v roku 2014 si výkonný riaditeľ UNAIDS prvýkrát v histórii vyžiadal od členských štátov priebežnú národnú správu o pokroku v boji proti AIDS (GARPR) za prvý polrok 2014. Správa, ktorá bola podaná UNAIDS v septembri 2014, sa týkala dvoch významných prvkov boja proti AIDS: použitia antiretrovirov na prevenciu prenosu HIV infekcie z matky na dieťa a podrobnej informácie o liečbe HIV pacientov v Slovenskej republike v prvom polroku 2014.
- b) NRC mesačne spracovalo hlásenia o vyšetovaní anti-HIV protilátok zasielané do NRC z celého Slovenska a následne ich zasielalo do RÚVZ Bratislava hlavné mesto SR. V spolupráci s RÚVZ Bratislava hlavné mesto SR, analyzovalo NRC šírenie infekcie HIV v SR podľa pohlavia, spôsobov prenosu, kraja, veku, štádia ochorenia, krajiny pôvodu a tiež subtypov HIV a rezistencie na antiretrovírusovú terapiu.
- c) Laboratórnu surveillanciu vykonáva NRC. Analyzujú sa výsledky skríningových vyšetrení darcov krvi, tkanív, orgánov a gravidných žien. Hodnotí sa aj antiretrovírusová liečba. V SR je liečba ľudí žijúcich s HIV/AIDS zabezpečená na pracoviskách v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Košiciach a v Nitre.

Aktivita č. 3

Názov: **Sledovanie pohlavne prenosných ochorení v dermatovenerologických, gynekologických a urologických zdravotníckych zariadeniach**

Plnenie:

Všetky RÚVZ v SR vykonávali činnosti na zlepšenie hlásenia, vyšetrovania a vykazovania STI v národnom epidemiologickom informačnom systéme.

Celkovo bolo v SR hlásených 2 136 nových prípadov pohlavne prenosných ochorení zo všetkých krajov (tabuľka 3).

Tabuľka 3: Počet pohlavne prenosných ochorení hlásených v SR podľa krajov, 2014

	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR
A50-53	55	43	39	26	24	19	27	112	345
A54	147	65	43	97	28	34	25	30	469
A55	0	0	0	0	2	0	0	0	2
A56	455	295	30	190	48	89	40	11	1158
A57	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A58	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A59	0	0	0	0	5	0	0	0	5
A60	0	0	1	24	4	4	2	6	41
A63	6	2	3	39	37	15	13	0	115
A64	0	0	0	0	1	0	0	0	1
SPOLU	663	405	116	376	149	161	107	159	2136

A50-53 Syfilis

A54 Gonokoková infekcia

A55 Lymphogranuloma venereum

A56 Iné sexuálne prenášané chlamýdiové choroby

A57 Mäkký vred - Ulcus molle

A58 Granuloma inguinale

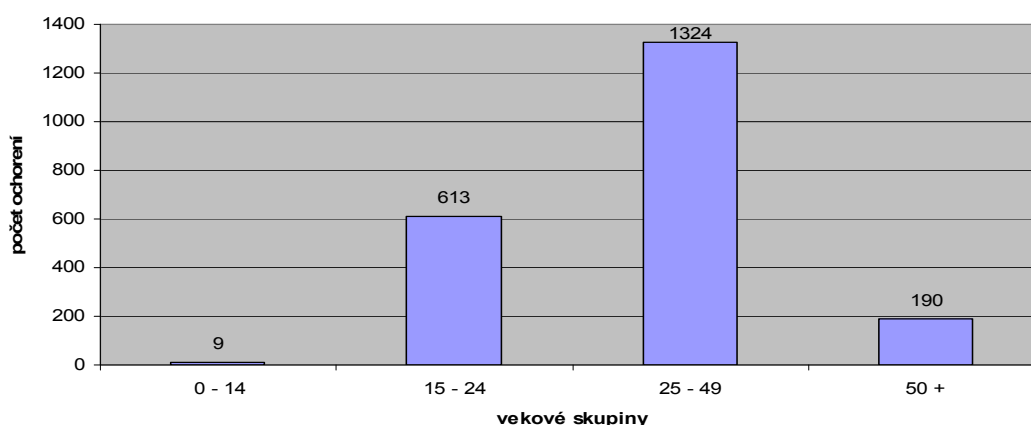
A59 Trichomonóza

A60 Anogenitálne infekcie herpetickými vírusmi (Herpes simplex)

A63 Iné, prevažne sexuálne prenosné choroby

A64 Nešpecifické sexuálne prenosné choroby

Najviac bolo hlásených ochorení vyvolaných *Chlamydia trachomatis* (1 158 ochorení), ďalej gonokokové infekcie (469 ochorení) a syfilis (345 ochorení). Najvyšší počet chorých bol z vekovej skupiny 25 – 49 ročných (graf 4).

Graf 4: Počet pohlavne prenosných ochorení hlásených v SR podľa vekových skupín, 2014

Aktivita č. 4

Názov: **Nízkoprahové testovanie na HIV protilátky pre ohrozené skupiny**

Plnenie:

- Od novembra 2011 je NRC pre prevenciu HIV/AIDS zapojené do riešenia EÚ projektu SIALON II, ktorý je pokračovaním EÚ projektu SIALON I (obdobie

riešenia: 11/2012 - 01/2015). Cieľom projektu je zmapovať prevalenciu infekcie HIV a iných sexuálne prenosných ochorení v skupine mužov, ktorí majú styk s mužmi v súvislosti s ich rizikovým správaním vo vybraných štátoch EÚ. Zber údajov pre štúdiu surveillance sa začal v roku 2013 a pokračoval v roku 2014. V rámci projektu sa vykonalo testovanie infekcie HIV, HBV, HCV a syfilisu a pomocou anonymných dotazníkov sa zmapovalo rizikové správanie u 400 mužov majúcich sex s mužmi v SR.

- b) *OZ Odysseus* počas roka 2014 realizovalo 30 nízkoprahových testovaní v Bratislave pre ľudí, ktorí injekčne užívajú drogy a/alebo pracujú v pouličnom sex-biznise. Súčasťou nízkoprahového testovania na HIV protilátky je aj predtestové a potestové poradenstvo a v prípade reaktívneho výsledku môže klient využiť možnosť sprevádzania na ďalšie vyšetrenia.

V roku 2014 OZ Prima v prostredí mobilného streetu vykonalo testovanie na HIV siedmich klientov a všetky výsledky boli negatívne.

Aktivita č. 5

Názov: **Testovanie tehotných žien z rizikových skupín**

Plnenie:

Testovanie tehotných žien je zabezpečené prostredníctvom činnosti NRC a mikrobiologických laboratórií. HIV - reaktívne vzorky tehotných žien boli počas roka zasielané na konfirmáciu do NRC.

Ženám počas tehotenstva a počas pôrodu bola podávaná antiretrovírusová terapia podľa odporúčaných postupov za účelom maximálneho zníženia rizika prenosu infekcie na plod. U detí narodeným HIV infikovaným matkám sú podávané ihneď po narodení antiretrovirotiká profylakticky a sú dispenzarizované za účelom vylúčenia prenosu infekcie. V roku 2014 bolo v NRC pre prevenciu HIV/AIDS v sledovaní 6 novorodencov narodených HIV-infikovaným tehotným ženám, z toho 1 dieťa sa narodilo v roku 2014.

4. 3. Vyhodnotenie plnenia aktivít zameraných na liečbu a starostlivosť osôb s HIV/AIDS

Aktivity zamerané na liečbu a starostlivosť o osoby s HIV/AIDS plnili ambulancie pre dispenzarizáciu pacientov s infekciou HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Košiciach, v Nitre a v Martine a NRC.

Aktivita č. 1

Názov: **Monitorovanie liečby osôb s HIV a osôb s AIDS, vrátane sledovania matiek a ich detí, monitorovanie liečby, sledovanie koinfekcií (napr. TBC, HBV, HCV)**

Plnenie:

- 1) Všetky osoby infikované vírusom HIV a chorí na AIDS sú dispenzarizovaní a poskytuje sa im, pokiaľ je indikovaná, špecifická antiretrovírusová terapia na niektorom z piatich nasledovných pracovísk: Ambulancia pre dispenzarizáciu pacientov s infekciou HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Košiciach, v Nitre a v Martine, ktoré sú zriadené pri lôžkových infektologických pracoviskách

v uvedených mestách. Tieto pracoviská zabezpečujú sledovanie aj HIV pozitívnych gravidných žien, špecifickú starostlivosť počas pôrodu, ale aj starostlivosť o ich deti. Celkovo bolo do dispenzarizácie zaradených v uvedených štyroch existujúcich centrách 502 osôb vrátane cudzincov. V súčasnosti je liečených v SR antiretrovirotikami 312 infikovaných. Pre všetkých pacientov, u ktorých bola indikovaná antiretrovírusová liečba, bol tento typ liečby zabezpečený optimálnou kombináciou liekov, čím sa prispelo aj k zníženiu rizika šírenia infekcie znížením vírusovej nálože u infikovaných osôb. V rámci kategorizácie boli aj v roku 2014 zaradené nové liečivá a liekové formy po ich registrácii. Naďalej je v SR zabezpečená plná úhrada všetkých dostupných antiretrovirotik zdravotnými poisťovňami, čím je zachovaná dostupnosť liečby pre všetkých, u ktorých je indikovaná.

Ženám počas tehotenstva a počas pôrodu bola podávaná antiretrovírusová terapia podľa odporúčaných postupov za účelom maximálneho zníženia rizika prenosu infekcie na plod. U detí narodeným HIV infikovaným matkám sú podávané ihneď po narodení antiretrovirotiká profylakticky a sú dispenzarizované za účelom vylúčenia prenosu infekcie.

- 2) NRC poskytovalo priebežne počas celého roka konzultácie a metodické vedenie pre pracovníkov RÚVZ v SR, oddelení klinickej mikrobiológie, národnej transfúznej služby, hematologických oddelení a iných špecializovaných zdravotníckych zariadení o prevencii a diagnostike infekcie HIV, vrátane konzultácii o kvalite diagnostickým testov používaných v SR. V závislosti od výsledkov konfirmačného vyšetrenia odporúčalo pacientov ďalej sledovať, dispenzarizovať na infekčnej klinike, darcov dlhodobo sledovať alebo natrvalo vyradiť z darcovstva. V spolupráci s infekčnými klinikami poskytovalo NRC odporúčania infektológom pre nasadenie či zmenu liečby v procese monitorovania infekcie HIV u pacientov s ohľadom na hodnoty ich laboratórnych prognostických markerov.

Aktivita č. 2

Názov: **Monitorovanie medikamentózneho liečby všetkých pacientov**

Plnenie:

Monitorovanie liečby je pravidelnou súčasťou starostlivosti o HIV pozitívne osoby liečené antiretrovirotikami. Sledovanie klinického efektu liečby, ako aj sledovanie počtu CD4 lymfocytov je plne dostupné pre všetky pracoviská. Dostupnosť monitorovania vírusovej záťaže je do určitej miery problematickejšia pre osoby žijúce vo vzdialenejších regiónoch od NRC. Monitorovanie vírusovej rezistencie nateraz nepatrí medzi bežne dostupné vyšetrenia.

Pre všetkých pacientov u ktorých bola indikovaná antiretrovírusová liečba bol tento typ liečby zabezpečený optimálnou kombináciou liekov, čím sa prispelo aj k zníženiu rizika šírenia infekcie znížením vírusovej nálože u infikovaných osôb.

NRC sa v spolupráci s infekčnými klinikami podieľalo na monitorovaní terapie HIV-infikovaných pacientov. V rámci testovania laboratórnych prognostických markerov u HIV-pozitívnych pacientov vykonalo 909 vyšetrení vírusovej záťaže, 183 vyšetrení rezistencie HIV na antiretrovírusové liečivá u HIV-infikovaných pacientov. Vyšetrenie 32 delta polymorfizmu koreceptora HIV CCR5 sa vykonalo u 11 HIV-pozitívnych pacientov a u 75 vyšetrenie tropizmu HIV.

Aktivita č. 3

Názov: **Presadzovať zásadu dostupnosti a bezplatnosti liečby osôb s HIV/AIDS**

Plnenie:

Všetkým HIV pozitívnym osobám, u ktorých je indikované podávanie antiretrovirov, je táto liečba dostupná a plne hrazená zdravotnými poisťovňami. Umožňuje to spôsob kategorizácie antiretrovírusových prípravkov, ktorý už dlhoročne uplatňuje zásadu plnej úhrady v tejto skupine liekov. V roku 2014 v rámci kategorizácie boli aj zaradené nové liečivá a liekové formy po ich registrácii. Naďalej je v SR zabezpečená plná úhrada všetkých dostupných antiretrovirov zdravotnými poisťovňami, čím je zachovaná dostupnosť liečby pre všetkých, u ktorých je indikovaná.

Aktivita č. 4

Názov: **Postexpozičná profylaxia profesionálnej nákazy vírusom HIV**

Plnenie:

Pre postexpozičnú profylaxiu zdravotníckych pracovníkov, ktorí boli vystavení špecifickému riziku prenosu infekcie HIV, je vytvorená vo všetkých centrách pre dispenzarizáciu osôb s HIV/AIDS pohotovostná rezerva antiretrovirov. Antiretrovirov na postexpozičnú profylaxiu sú k dispozícii aj na niektorých infekčných oddeleniach.

Aktivita č. 5

Názov: **Postexpozičná profylaxia nákazy vírusom HIV po znásilnení, po použití ihly, ktorú predtým použila HIV infikovaná osoba a po sexuálnom styku s osobou s HIV infekciou)**

Plnenie:

Pre postexpozičnú profylaxiu osôb, ktoré boli vystavené špecifickému riziku prenosu infekcie HIV, je vytvorená vo všetkých centrách pre dispenzarizáciu osôb s HIV/AIDS pohotovostná rezerva antiretrovirov. Antiretrovirov na postexpozičnú profylaxiu sú k dispozícii aj na niektorých infekčných oddeleniach.

5. Záver

V roku 2014 bola venovaná pozornosť základným cieľom národného programu. Prevencia HIV/AIDS bola zameraná najmä na zníženie rizika vzniku a šírenia HIV infekcie a na zníženie nežiaducich následkov, osobný a sociálny dosah HIV infekcie na jednotlivcov a spoločnosť. Podobne ako v predchádzajúcich rokoch sa pokračovalo v aktivitách národného programu zameraných na prevenciu HIV/AIDS, testovanie, epidemiologickú surveillance, poradenstvo, monitoring, liečbu a starostlivosť o osoby s HIV/AIDS.

Prevencia HIV/AIDS v roku 2014 bola zameraná na celú populáciu SR, s dôrazom na špecifické rizikové skupiny obyvateľstva. V rámci preventívnych aktivít bola zabezpečená prevencia u klientov vo výkone väzby alebo trestu odňatia slobody. Zabezpečená bola aj

prevencia u príslušníkov Ozbrojených síl SR a rovnako u hasičov, záchranárov a policajtov. Edukačné aktivity formou prednášok na školách, besied, realizácie projektu „Hrou proti AIDS“ vykonávali všetky RÚVZ v SR. Zabezpečená bola aj realizácia prevencie v skupine mužov majúcich sex s mužmi, osôb poskytujúcich platené sexuálne služby a injekčných užívateľov drog predovšetkým prostredníctvom aktivít občianskych združení. Realizované bolo testovanie v rizikových skupinách i anonymné testovanie. Bola zabezpečená adekvátne liečba osôb s HIV/AIDS.

Na základe vyhodnotenia jednotlivých aktivít možno konštatovať, že základné aktivity národného programu boli v roku 2014 splnené.